

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС

№ 4
2025

Зареєстровано Державним комітетом телебачення і радіомовлення України
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 1915 від 30.05.2024 року. Ідентифікатор медіа: R30-05124
Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Одеський державний університет внутрішніх справ
(вул. Успенська, буд. 1, м. Одеса, 65014, oduvsofficial@gmail.com, тел. 048-793-50-00).
Виходить з 1997 р. До 2006 р. – «Вісник Одеського інституту внутрішніх справ». Щоквартальник.
Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька, іспанська.

Засновник:
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Швець Д.В.,
доктор юридичних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
Катеринчук І.П.,
доктор юридичних наук, професор

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:
Домброван Н.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник відділу наукової діяльності

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Аброськін В.В., кандидат юридичних наук, доцент
Албул С.В., кандидат юридичних наук, професор
Бондар В.В., кандидат юридичних наук, доцент
Братель С.Г., кандидат юридичних наук, професор
Денисова А.В., доктор юридичних наук, професор
Галуцько В.В., доктор юридичних наук, професор
Горошко В.В., кандидат юридичних наук, доцент
Дришлюк В.І., кандидат юридичних наук, доцент
Ізбаш К.С., кандидат юридичних наук, доцент
Ісмайлов К.Ю., кандидат юридичних наук, доцент
Конопельський В.Я., доктор юридичних наук, професор
Корнієнко М.В., доктор юридичних наук, професор
Крикун В.В., доктор юридичних наук, професор
Кузніченко С.О., доктор юридичних наук, професор
Легеза Є.О., доктор юридичних наук, професор
Легеза Ю.О., доктор юридичних наук, доцент

Матієнко Т.В., кандидат юридичних наук, доцент
Меркулова В.О., доктор юридичних наук, професор
Миронюк Р.В., доктор юридичних наук, професор
Нікітін А.А., кандидат юридичних наук, доцент
Павлютін Ю.М., доктор юридичних наук, доцент
Пасько О.М., доктор юридичних наук, професор
Прудка Л.М., кандидат психологічних наук, доцент
Резніченко С.В., кандидат юридичних наук, професор
Тетерятник Г.К., доктор юридичних наук, професор
Тильчик В.В., кандидат юридичних наук, доцент
Шкута О.О., доктор юридичних наук, професор
Ярмакі Х.П., доктор юридичних наук, професор
Vlad Vernyhora, L.L.M., BA (Hons), MA, DSocSc
(Tallinn, Estonia)
Hans-Joachim Schramm, Prof. Dr. habil.
(Wismar, Germany)

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Друкується за рішенням
Вченої ради
Одеського державного університету
внутрішніх справ
Протокол № 16 від 30 грудня 2025 р.

*На підставі Наказу Міністерства освіти
та науки України № 627 від 14.05.2020 р.
(додаток 2) та Наказу Міністерства освіти
та науки України № 1166 від 23.12.2022 р.
(додаток 3) журнал включено
до Переліку наукових фахових видань України
категорії «Б» у галузях бізнес, адміністрування
та право і безпека та оборона (D8 «Право»,
D9 «Міжнародне право»,
K9 «Правоохоронна діяльність»).*

Журнал включено до міжнародної
наукометричної бази Index Copernicus
International (Республіка Польща).

Друковані матеріали виражають позицію
авторів, яка не завжди поділяється редакційною
колегією. Відповідальність за зміст статті,
достовірність фактів, статистичних даних,
точність викладеного матеріалу покладається
на авторів або осіб, які його подали.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату
за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії
Plagiat.pl.

Повне або часткове передрукування матеріалів,
виданих у журналі «Південноукраїнський
правничий часопис», допускається лише
з письмового дозволу редакції.
При передрукуванні матеріалів посилання на
«Південноукраїнський правничий часопис»
обов'язкове.

Вимоги до авторських оригіналів статей

Обсяг статті має бути обсягом від
12 до 20 сторінок, включаючи ілюстрації,
таблиці, графіки, список використаних джерел.
Стаття повинна містити назву, анотації та ключові
слова українською та англійською мовами.
Середній обсяг кожної анотації має бути не менш
як 1800 знаків.

Технічні вимоги:

- поля верхні та нижні, ліві і праві – 2,0 см.
- міжрядковий інтервал – 1,5
- шрифт «Times New Roman» – 14
- абзацний відступ – 0,5 см.
- текст вирівнюється по ширині.

Посилання на джерела необхідно робити по
тексту у квадратних дужках із зазначенням
номерів сторінок відповідно джерела.

Список використаних джерел подається
наприкінці статті в порядку згадування
джерел та має бути оформлений відповідно до
існуючих стандартів бібліографічного опису
(див.: розроблений в 2015 році Національний
стандарт України ДСТУ 8302:2015 «Інформація
та документація. Бібліографічне посилання.
Загальні положення та правила складання»).

Адреса редакції

Україна, 65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1
тел. (048) 738-06-13
E-mail: editor@sulj.oduvs.od.ua
Веб-сайт: www.sulj.oduvs.od.ua

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА БЛОКПОСТАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ніколаєв О. Т., Сердюк В. М.

У статті розглянуто зміст нормативно-правових та організаційно-розпорядчих актів, які регулюють питання засад службової діяльності поліції на блокпостах під час дії воєнного стану в Україні. На підставі проведеного аналізу визначено проблеми, що виникають у роботі блокпостів. Наведено передумови розгортання блокпостів із початку неоголошеної війни проти у 2014 р., окреслено коло завдань, які поклалися на особовий склад блокпостів. Розглянуто нормативні документи, які регламентували правові підстави правоохоронної діяльності представників сектора безпеки і оборони, зокрема поліцейських, а також визначення поняття «блокпост». Це дозволило окреслити коло нормативно-правових актів, якими керуються у своїй діяльності працівники Національної поліції України під час несення служби на таких об'єктах: Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінально-процесуальний кодекс України, Закони України «Про основи національного спротиву», «Про правовий режим воєнного стану», «Про оборону України», «Про національну безпеку України», «Про Національну поліцію», указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, та інші документи. Наведено чинники, що вплинули на розвиток правових колізій в організації несення служби поліцейськими на блокпостах, із початком повномасштабного вторгнення росії. З'ясовано, що під час дії правового режиму воєнного стану блокпост є важливим елементом оборони. Обґрунтовано потребу у створенні єдиної методики організаційно-правового забезпечення роботи блокпостів, яка б охоплювала широкий спектр питань, що регулюють права і обов'язки особового складу, порядок застосування заходів примусу, огляд речей і транспортних засобів, взаємодію всіх державних органів сфери безпеки і оборони України, які дотичні до організації служби на блокпостах. Указано на доцільність розроблення окремого нормативно-правового акта, який би регулював суспільні відносини у сфері організації діяльності блокпостів.

Ключові слова: блокпост, службова діяльність поліції, сектор безпеки і оборони, нормативно-правове забезпечення, воєнний стан, громадська безпека і порядок.

Nikolaiev O. T., Serdiuk V. M. Regulatory and legal support for the official and combat activities of the National Police of Ukraine at checkpoints under Martial Law

The article examines the content of regulatory and organizational and administrative acts that regulate the principles of police service at checkpoints during martial law in Ukraine. Based on the analysis, the problems that arise in the work of checkpoints are identified. The prerequisites for the deployment of checkpoints since the beginning of the undeclared war against in 2014 are given, and the range of tasks assigned to the personnel of checkpoints is outlined. The normative documents that regulated the legal bases of law enforcement activities of representatives of the security and defense sector, in particular police officers, as well as the definition of the concept of «checkpoint» are considered. This allowed us to outline the range of regulatory legal acts that are guided in their activities by the employees of the National Police of Ukraine while serving at such facilities: the Constitution of Ukraine, the Code of Ukraine on Administrative Offenses, the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Laws of Ukraine «On the Fundamentals of National Resistance», «On the Legal Regime of Martial Law», «On the Defense of Ukraine», «On National Security of Ukraine», «On the National Police», the Decree of the President of Ukraine on the Introduction of Martial Law in Ukraine or in its Separate Localities, approved by the Verkhovna Rada of Ukraine, and other documents. The factors that influenced the development of legal conflicts in the organization of service by police officers at checkpoints, with the beginning of the full-scale Russian invasion, are presented. It is found that during the operation of the legal regime of martial law, a checkpoint is an important element of defense. The need for creating

a unified methodology for organizational and legal support for the work of checkpoints is substantiated, which would cover a wide range of issues regulating the rights and obligations of personnel, the procedure for applying coercive measures, inspection of things and vehicles, and the interaction of all state bodies in the security and defense sector of Ukraine that are relevant to the organization of service at checkpoints. The feasibility of developing a separate regulatory legal act that would regulate public relations in the field of organizing checkpoint activities is indicated.

Key words: *checkpoint, police service, security and defense sector, regulatory and legal support, martial law, public safety and order.*

Постановка проблеми. Складна оперативна обстановка, що стала результатом широкомасштабного воєнного вторгнення в Україну, засвідчує потребу в удосконаленні багатьох аспектів діяльності сектора безпеки і оборони, зокрема нормативно-правового забезпечення діяльності Національної поліції України. Питання правових засад службово-бойової діяльності при безумовному дотриманні прав громадян під час несення служби на блокпостах працівниками Національної поліції в умовах правового режиму воєнного стану є однією з актуальних тем, оскільки блокпости є важливим елементом інфраструктури оборонної системи держави. Тому правоохоронна діяльність поліції на блокпостах вимагає чіткого застосування норм права при здійсненні контролю за переміщенням осіб, вантажу, запобіганні незаконним діям, забезпеченні громадської безпеки і порядку.

Стан опрацювання проблематики. Питання нормативно-правового забезпечення службово-бойової діяльності сил, що входять до складу сектора безпеки і оборони, розглядали у своїх працях С.О. Кузніченко, О.В. Гуляк, О.В. Кривенко, А.А. Нікітін, О.В. Плетньов, М.Б. Саакян, С.А. Яровий та ін. Питання організації службової діяльності сил сектора безпеки та оборони на блокпостах займається багато науковців та практиків, зокрема Аброськін В.В., Албул С.В., Коломієць Ю.М., Комісаров С.А., Сягровець В.А. та ін.

Фахівцями в галузі військової науки, тактико-спеціальної підготовки правоохоронців підготовлено методичку щодо організації і тактики несення служби на блокпостах, проте сьогоднішня засвідчує, що нормативно-правові аспекти несення служби підрозділами поліції на блокпостах потребують наукового опрацювання.

Метою наукової статті є аналіз змісту нормативно-правових та організаційно-розпорядчих актів, які регулюють питання засад службової

діяльності поліції на блокпостах під час дії воєнного стану в Україні, а також визначення проблем, що виникають у роботі блокпостів через прогалини в законодавстві.

Виклад основного матеріалу. Після незаконної анексії росією Автономної Республіки Крим, початку неоголошеної війни в окремих районах Донецької та Луганської областей, у районах, прилеглих до зони бойових дій, а також навколо обласних центрів і біля стратегічних об'єктів критичної інфраструктури з'явилися контрольно-пропускні пункти, які стали називати блокпостами. Для швидкого розгортання блокпостів «з метою протидії наявній реальній загрозі збройного нападу на територію посту з подальшим захопленням населених пунктів відповідними органами проводилася низка непростих заходів» [8, с. 12]. Упродовж 2014–2015 років в організаційно-бойовій діяльності блокпостів спостерігався певний хаос, зумовлений тим, що на той час на нормативно-правому рівні діяльність блокпостів не була врегульована.

На блокпостах несли службу представники різних державних силових структур: міліції (з 2015 р. – Національної поліції), Збройних сил, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, а також представники різноманітних громадських добровольчих формувань. Рішення про встановлення і дислокацію блокпостів приймали керівники правоохоронних органів відповідних адміністративно-територіальних одиниць або військове командування, відповідальне за оборону відповідної ділянки в зоні АТО/ООС.

Серед завдань, які покладалися на особовий склад блокпостів, можна виділити прикриття стратегічних об'єктів, комунікацій та окремих ділянок місцевості від нападу представників незаконних збройних формувань і диверсійно-розвідувальних груп збройних сил країни-агресора, а також фільтраційні і контрдиверсійні заходи [5]. Законність перевірок на блокпостах викликала багато нарікань, оскільки не існувало жодного нормативного документа, який давав би чіткі, вичерпні відповіді на запитання: що таке блокпост, якими є права і обов'язки особового складу, порядок перевірки документів у громадян, підстави застосування вогнепальної зброї на території блокпосту тощо.

Поліцейські, які несли службу на блокпостах, керувалися, насамперед, нормами Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [18]. Стаття 8 закону визначала, що здійснення заходів правового режиму воєнного стану провадиться відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів

України Типового плану запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях (додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2015 р. № 544). Відповідно до цього плану Національна поліція України була серед органів, які залучалися до запровадження та забезпечення установа особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів; перевірка документів в осіб, а в разі потреби проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів [13].

На той час блокпости мали різне оснащення, конфігурацію і кількість особового складу, проте незабаром функціонування блокпостів показало свою ефективність. Наприклад, упродовж 2018 р. за допомогою блокпостів, розташованих на території Донецької області, було припинено майже 2000 правопорушень. Унаслідок реалізації ретельних заходів контролю було виявлено та припинено 80 фактів перевезення зброї та вибухонебезпечних предметів і більше ніж 150 фактів перевезення наркотиків, було виявлено 834 особи, причетні до незаконних збройних формувань; затримано 223 особи, які перебували в розшуку за скоєння злочинів; знайдено 33 людини, яких вважали зниклими безвісти [1, с. 21].

До впорядкування функціонування блокпостів долучилися науково-педагогічні працівники закладів освіти зі специфічними умовами навчання МВС України, які на підставі отриманого практичного досвіду почали розробляти методичні рекомендації з організації служби на блокпостах [2; 3; 4; 7; 19]. У цих роботах було надано визначення поняття «блокпост», класифікацію, порядок облаштування тощо. У 2019 р. Центр оперативних стандартів і методики підготовки Збройних сил України спільно з Головним управлінням підготовки Збройних сил України видав методичні рекомендації «Дії на блокпосту (контрольно-перепускному пункті) (за досвідом проведення ООС (раніше АТО)», в яких надавалися загальні методичні рекомендації щодо обладнання стаціонарних і тимчасових блокпостів та організації служби на них, проте не визначався правовий порядок функціонування блокпостів, нормативні підстави для їх установа, повноваження службових осіб, які несуть на ньому службу.

Нормативне закріплення поняття «блокпост» та правових підстав правоохоронної діяльності представників сектора безпеки і оборони, зокрема поліцейських, було зроблено в Тимчасовому порядку

контролю за переміщенням осіб через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, затвердженому наказом першого заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) від 14 квітня 2017 р. № 222-ог. Зокрема блокпост визначався як загороджувальний пункт у визначеному місці (на ділянці місцевості, у споруді або їх комплексі) в районі проведення антитерористичної операції, призначений для контролю за рухом людей, транспортних засобів, перевірки в осіб документів, що посвідчують особу, особистого огляду осіб і огляду речей, що при них знаходяться, огляду транспортних засобів та речей, що ними перевозяться, з метою запобігання несанкціонованому проникненню осіб на тимчасово неконтрольовану територію, проникненню з тимчасово неконтрольованої території учасників не передбачених законом збройних (воєнізованих) формувань, а також ввезення (вивезення) до/з району проведення АТО предметів і речовин, вилучених з цивільного обігу або обмежених в обігу; оборони сил та засобів, залучених до проведення АТО від протиправних посягань з боку не передбачених законом збройних (воєнізованих) формувань [20].

За кілька років до повномасштабного вторгнення росії в нормативних документах виконавчих органів державної влади поняття «блокпост» було конкретизовано. Зокрема в Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України №1455 від 29.12.2021 р. (далі – Порядок № 1455), поняття «блокпост» має таке визначення: «посилений контрольний пункт, який за рішенням військового командування тимчасово встановлюється на вході/виході (в'їзді/виїзді) на територію/з території, де введено воєнний стан і встановлено особливий режим (за винятком державного кордону), на якому облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів. позиції вогневих засобів та бойової техніки, місця для відпочинку та забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на такому пункті, до складу якого можуть входити службові особи військових формувань та правоохоронних органів, які відповідно до закону залучені до здійснення заходів правового режиму воєнного

стану» [10]. Слід зауважити, що вказаний порядок є базовим нормативним документом, який регулює порядок функціонування блокпостів, підстави для їх встановлення, повноваження службових осіб, які несуть на ньому службу, тощо.

Нормативне визначення поняття «блокпост» дозволяє окреслити коло правових актів, якими керуються у своїй діяльності працівники Національної поліції України під час несення служби на таких об'єктах.

У ст. 17 Конституції України міститься положення про те, що захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Гарантування безпеки покладається на відповідні правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. У ст. 64 зафіксовано, що в умовах воєнного стану можуть установлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. А ст. 65 проголошує, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Згадані норми є основою для нормативно-правових та організаційно-розпорядчих актів, що регламентують несення служби на блокпостах.

Серед таких актів можна виокремити такі: Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінально-процесуальний кодекс України, Закони України «Про основи національного спротиву», «Про правовий режим воєнного стану», «Про оборону України», «Про національну безпеку України», «Про Національну поліцію», указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, та інші документи.

Законом України «Про національну безпеку України» [14] визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони. Зокрема ст. 11 визначає, що посадові особи, винні у невиконанні або порушенні законодавства про національну безпеку України, несуть відповідальність згідно із законом. Водночас громадянам, які вважають, що їхні права, свободи чи законні інтереси порушено рішеннями, діями, бездіяльністю складових сектору безпеки і оборони чи їхніх посадових осіб, гарантується право звертатися до суду, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, використовувати будь-які інші механізми захисту прав і свобод,

передбачені законодавством України. У цьому ж законі (ст. 18) закріплено, що Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності.

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [18] визначено зміст, порядок запровадження та скасування правового режиму воєнного стану, правові засади діяльності органів державної влади в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Як уже згадувалося, ст. 8 закріплює заходи правового режиму воєнного стану: установа у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів; перевірка в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, документів у осіб, а в разі потреби проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів тощо. У ст. 16 указано, що за рішенням Ради національної безпеки і оборони України, правоохоронні органи залучаються до виконання завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їхнім призначенням та специфікою діяльності. Саме указана стаття, на нашу думку, безпосередньо регламентує служби на блокпостах поліцейськими.

Законом України «Про основи національного спротиву» [17] передбачено, що завданнями територіальної оборони, як системи загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, є: участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури; участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів ведення воєнних (бойових) дій; участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах; участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану; участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями (ст. 3)

Законом України «Про оборону України» [16], яким встановлено повноваження органів державної влади, а також права та обов'язки громадян

України у сфері оборони, зафіксовано (ст. 12) завдання правоохоронних органів: участь у забезпеченні направлення громадян України для проходження базової військової служби та призову на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори і під час мобілізації; забезпечення відповідних заходів щодо підготовки території України до оборони; участь у виконанні завдань територіальної оборони та руху опору, сприяння забезпеченню правового режиму воєнного стану.

Правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України визначає Закон України «Про Національну поліцію» [15]. У розділі V Закону вказані заходи, що можуть застосовуватися поліцейськими під час несення служби на блокпосту, зокрема, указано, в яких випадках поліцейський може: перевірити документи у особи (ст. 32), опитати особу (ст. 33), провести поверхневу перевірку та огляд (ст. 34), зупинити транспортний засіб (ст. 35), обмежити пересування особи чи транспортного засобу (ст. 37), застосувати технічні прилади та технічні засоби (ст. 40), застосувати поліцейські заходи примусу та зброю (ст.ст. 42–46¹).

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейські беруть участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану, здійснюючи у взаємодії з іншими силами сектора безпеки і оборони боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями. Стаття 24 надає додаткові повноваження поліції, зокрема в ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану. При цьому поліцейські беруть участь у здійсненні заходів щодо оповіщення військовозобов'язаних та резервістів спільно з представниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а також здійснюють адміністративне затримання та доставлення до цих центрів та органів призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені ст.ст. 210, 210¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Розділ IX¹ Кримінального процесуального кодексу України визначає особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану. Відповідно до ст. 615, при проведенні обшуку або огляду володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису.

У разі виявлення під час перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян ознак складу кримінального та/або адміністративного правопорушення затримання таких осіб та вилучення відповідних речей здійснюється відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення. У разі відсутності в особи документів, передбачених для перевірки на блокпосту, уповноважена особа затримує таку особу для її встановлення на строк, передбачений Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Як уже зазначалося, із початком повномасштабного вторгнення росії перед усіма органами сектора безпеки і оборони Україну постали нові виклики і завдання. Із розширенням зони бойових дій, ускладненням оперативної обстановки виникла необхідність зміни алгоритмів організації несення служби на блокпостах, проте прийняття нових нормативних актів, на жаль, не усунули правових колізій в організації несення служби поліцейськими на блокпостах, що призводить до численних конфліктних ситуацій. З правової точки зору залишається не врегульованим питання правомірності зупинки транспортних засобів на блокпостах. У ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію» [15] міститься вичерпний перелік всіх випадків, коли співробітник поліції може зупинити транспортний засіб. Цією нормою не передбачена зупинка транспортного засобу тільки з причини проїзду через територію блокпосту, як того вимагає п. 16 Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. № 573. Також не

відповідає нормам чинного законодавства України Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу, вантажів, службових приміщень житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, затверджений постановою Кабінету Міністрів України №1456 від 29.12.2021 р. [11] (далі – Порядок №1456), відповідно до якого проїзд транспортного засобу через блокпост є підставою для його зупинки уповноваженою особою.

Багато конфліктних ситуацій виникає на блокпостах між громадянами і поліцейськими під час огляду мобільних телефонів. Порядок №1456 [11] не передбачає окремого права уповноважених осіб перевіряти на блокпосту мобільні телефони осіб на вміст інформації, що може становити загрозу національній безпеці. Разом з тим з початку повномасштабного вторгнення це стало поширеною практикою, завдяки якій неодноразово виявлялись особи, у чиїх діях вбачалась колабораційна діяльність чи інші кримінальні правопорушення у сфері національної безпеки. Поліцейські на блокпостах обґрунтовують перевірку телефонів обов'язком особи показати вміст особистих речей, хоча, згідно із чинним законодавством, перевірка інформації, яка міститься на будь-якому електронному носії, повинна здійснюватися у межах кримінального провадження і згідно з відповідною процедурою. Водночас слід зауважити, що зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин можливе без дозволу слідчого судді, якщо доступ до них не обмежується їх власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту [12]. Інформацію, наявну в мобільному телефоні, можна дослідити шляхом включення телефону та огляду текстових повідомлень, які є в ньому та доступ до яких не був пов'язаний із наданням володільцем відповідного серверу (оператором мобільного зв'язку) доступу до електронних інформаційних систем. У такому випадку орган досудового розслідування проводить огляд предмета телефону та оформляє його відповідним протоколом, який складений з дотриманням вимог кримінального процесуального закону.

Як під час проведення АТО/ООС так і з початком повномасштабного вторгнення серйозними інцидентами на блокпостах вважається застосування особовим складом підрозділів, які несуть на них службу, вогнепальної зброї, у випадках, не пов'язаних з відбиттям озброєного нападу на блокпост. Закон України «Про Національну поліцію» містить

перелік випадків, коли поліцейські можуть застосувати зброю під час несення служби. Але в цих законах немає окремої норми, яка б відображала правові підстави і порядок застосування вогнепальної зброї особовим складом підрозділів правоохоронних органів під час несення служби на блокпостах. незрозумілим, що робити поліцейському або військовослужбовцю у випадку, якщо транспортний засіб, який перетинає територію блокпосту не зупиняється на вимогу, але при цьому не становить загрозу службовим особам або іншим особам, присутнім на блокпосту. У такому випадку відкриття вогню по транспортному засобу на ураження буде незаконним.

Проблемним є питання класифікація блокпостів за видами. У джерелах є різні підходи до поділу блокпостів за видами, залежно від терміну функціонування, місцем розташування, різноманітності укріплень і озброєння. Але єдиних критеріїв, які чітко описують ознаки того чи іншого виду блокпостів не існує. У відомчих нормативних документах МВС України і МО України, крім поділення блокпостів на постійні і тимчасові, ще додається таке поняття, як рухомі (мобільні) блокпости. Про стаціонарні, тимчасові або рухомі (мобільні) блокпости в Порядку № 573, Порядку № 1455 не згадується, але є твердження про те, що блокпост тимчасово встановлюється за рішенням військового командування. Ключовим тут є слово «тимчасово», тобто тільки на період дії особливого стану. Проте саме фактичне створення рухомих (мобільних) блокпостів без належного правового забезпечення їх діяльності призвело до численних конфліктних ситуацій. Справа в тому, що мобільні блокпости у своїй діяльності використовували, як правило, співробітники ТЦК і СП для забезпечення завдань мобілізації. Місця для розташування таких блокпостів і перелік оснащення співробітники ТЦК і СП обирають на власний розсуд, що не є правомірним.

Ключовим аспектом тактики несення служби поліцейськими на блокпостах в умовах повномасштабної війни є можливість швидкого і ефективного відбиття ворожої атаки на блокпост, як наземної, так і повітряної. Для цього блокпост повинен мати потужні інженерні споруди, укриття, вогневі позиції, визначений сектор обстрілу, важке піхотне озброєння, бронетехніку, системи протидії повітряним атакам з використанням БПЛА. Завдяки цим ознакам блокпост можна віднести до військових об'єктів. У Порядку застосування зброї і бойових техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань

у районі проведення антитерористичної операції у мирний час, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України №68 від 14.02.2018 р. є визначення поняття «військовий об'єкт», усі ознаки якого, на нашу думку, відповідає постійний (стаціонарний) блокпост. Водночас у проаналізованих нормативних актах, які регулюють діяльність блокпостів, не надається їх визначення як військового об'єкта. У зв'язку з цим доцільно на законодавчому рівні на період дії правового режиму воєнного стану надати стаціонарним блокпостам статусу військових об'єктів.

Висновки. Блокпост – важливий елемент оборони під час дії правового режиму воєнного стану. Вони дозволяють контролювати рух, перевіряти транспорт і людей, які перетинають блокпост, запобігати незаконному перевезенню зброї і боєприпасів, знешкоджувати ворожі ДРГ і тримати оборону під час атаки військових формувань противника до підходу підкріплення. З початком повномасштабного вторгнення, порівняно з періодом проведення АТО/ООС, кількість блокпостів на всій території країни зросла в кілька разів. Блокпости, які розташовані у безпосередній близькості до зони бойових дій, регулярно зазнають атак з повітря і нападам ДРГ ворога. Блокпости в інших районах України дозволяють тримати під контролем безпекову ситуацію, запобігають і припиняють незаконне переміщення територією України зброї, боєприпасів, контрабанди, ворожої агентури і колаборантів. Разом з тим, єдиної методики організаційно-правового забезпечення роботи блокпостів не існує. Методичні і практичні рекомендації, відомчі накази і постанови центральних органів влади, які стосуються організації служби на блокпостах, не охоплюють широкий спектр питань, що регулюють права і обов'язки особового складу, порядок застосування заходів примусу, огляд речей і транспортних засобів, взаємодію всіх державних органів сфери безпеки і оборони України, які дотичні до організації служби на блокпостах. Не існує нормативних документів і методичних рекомендацій, які б чітко описували тактику дій особового складу підрозділів, які несуть службу на блокпостах, під час відбиття наземного і повітряного нападу на блокпости, з врахуванням тактики бойових з врахуванням досвіду отриманому підрозділами Сил безпеки і оборони України під час повномасштабної війни.

Таким чином є доцільним розроблення окремого нормативно-правового акта, який, маючи вищу юридичну силу, би регулював суспільні відносини у сфері організації діяльності блокпостів.

Література

1. Аброськін В.В. Особливості організації служби на блокпостах у зоні антитерористичної операції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 5. Т. 2. С. 16–22.
2. Албул С.В., Кузніченко С.О., Юлдашев В.В. Організація і тактика несення служби на блокпостах підрозділами Національної поліції України: методичні рекомендації. Одеса : ОДУВС, 2022.
3. Албул С.В., Ніколаєв О.Т., Шелехов А.О. Організація і тактика несення служби на блокпостах в умовах антитерористичної операції: методичні рекомендації. Одеса: ОДУВС, 2014. 34 с.
4. Дії працівників Національної поліції та їх особиста безпека при зупинці транспортного засобу: навч. посіб. / [В.А Сягровець, Ю.І. Давигора, Є.В. Гузенко та ін.]; під. заг. ред. Сербина Р.А., Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 67 с.
5. Інструкція з організації та несення служби на блокпостах під час дії правового режиму воєнного стану, затверджена наказом № 334 дск від 31 грудня 2022 р.
6. Коломієць Ю. М. До питань впровадження ефективного механізму взаємодії Національної поліції та Національної гвардії України під час несення служби на блокпостах в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 3. с. 106–110
7. Організаційно-правові та тактичні засади службово-бойової діяльності сил сектора безпеки та оборони на блокпостах : метод. рекомендації / кол. авт. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. А. Комісарова. Дніпро : ДДУВС, 2023. 96 с.
8. Орлов М.М. Роль державного управління у сфері розвитку воєнної науки в Україні. *Честь і закон*. 2014. № 4. С. 9–17.
9. Поліцейська юрисдикція в умовах воєнного стану: монографія / за заг. ред. Д. В. Швеця, М.О. Семенишина. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2022. 552 с.
10. Порядок встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1455.
11. Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1456
12. Постанова Верховного Суду України від 09.04.2020 у справі № 727/6578/17.

13. Про затвердження типового плану запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях: постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2015 р. № 544 (втратила чинність).

14. Про національну безпеку України Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018, № 31, ст. 241)

15. Про національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

16. Про оборону України Закон України (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 9, ст. 106

17. Про основи національного спротиву Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2021. № 41. Ст. 339.

18. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 1647-III. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250.

19. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навчальний посібник / С.В. Албул, О.І. Тьорло, Ю.Р. Йосипів, В.М. Синенький та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018.

20. Тимчасовий порядок контролю за переміщенням осіб через лінію зіткнення у межах Донецької та

Луганської областей, затвердженого наказом Першого заступника керівника антитерористичного центру при Службі безпеки України (Керівника антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) від 14.04.2017 № 222ог

Ніколаєв О. Т.,

*кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри вогневої підготовки
навчально наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

Сердюк В. М.,

*викладач кафедри професійних та
спеціальних дисциплін, інституту безпеки і права
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

Дата надходження статті до редакції: 16.11.2025

Дата затвердження статті до друку: 11.12.2025

Дата публікації статті: 31.12.2025

Наукове видання

**Південноукраїнський правничий часопис
4'2025**

Науковий журнал

Комп'ютерне верстання Любченко С. С.

Підписано до друку: 31.12.2025. Формат 60×84/8. Гарнітура «Trebuchet MS».
Папір офсетний. Цифровий друк. Обл.-вид. арк. 20,53. Ум. друк. арк. 19,81.
Зам. № 0226/117. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.